Φελισμπέρτο Ερνάντες Τι συμβαίνει όταν δεν συμβαίνει τίποτα

Πηγή: ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ **Σελ.:** 92-93 **Ημερομηνία έκδοσης:** 10-07-2021

Αρθρογράφος: **Επιφάνεια:** 1319.25 cm² **Κυκλοφορία:** 24590

Θέματα: ΒΙΒΛΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Φελισμπέρτο Ερνάντες

Τι συμβαίνει όταν δεν συμβαίνει τίποτα

Η μυστική ζωή των πραγμάτων αναδύεται άκοπα και πειστικά από τον ουρουγουανό συγγραφέα και πιανίστα (1902-1964) ο οποίος, σύμφωνα με πολλούς μεταγενέστερους ομοτέχνους, υπήρξε προάγγελος του μαγικού ρεαλισμού

ΓΡΑΦΕΙ Ο
ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

Ας αρχίσουμε με μια προγραμματική τρόπον τινά ατάκα που εκστομίζεται από μία εκ των πρωταγωνιστριών του βιβλίου: «*Τα αντικείμενα αποκτούσαν ψυχή μόλις άρχιζαν να έχουν σχέση με ανθρώπους*». Ιδού τώρα και μια ατμοσφαιρική περιγραφή από το διήγημα «Το μπαλκόνι», που ορίζει κατά κάποιο τρόπο το πεδίο του συγγραφέα, και όπου εντάσσεται η πιο πάνω πρόταση: «*Καθώς το φως της ημέρας έσβηνε σιγά σιγά, τα αντικείμενα κούρνιαζαν στη σκιά σαν πουλιά που μαζεύουν τα φτερά τους και ετοιμάζονται να κοιμηθούν. Τότε, η κόρη μού είπε ότι τα αντικείμενα αποκτούσαν ψυχή μόλις άρχιζαν να έχουν σχέση με ανθρώπους. Μπορεί, βέβαια, κάποια αντικείμενα να ήταν κάτι άλλο στο παρελθόν και να είχαν μια άλλη ψυχή (εκείνα που σήμερα είχαν πόδια, παλιότερα είχαν κλαδιά, τα πλήκτρα του πιάνου ήταν κάποτε χαυλιόδοντες), όμως το μπαλκόνι της απέκτησε για πρώτη φορά ψυχή όταν εκείνη άρχισε να ζει σε αυτό*».

Σε πολλά σημεία του βιβλίου πράγματι τα αντικείμενα ξυπνούν στα μάτια του παρατηρητή ή αφηγητή. Αλλοτε μοιάζουν με άγρια θηρία, με αδρανή ζώα ή περίπλοκα φυτά – άρα από ανόργανα όντα γίνονται ενόργανα, θα λέγαμε με όρους χημείας. Αλλοτε πάλι εναλλάσσουν τους ρόλους τους με τον άνθρωπο – και το αντίστροφο: ένα άλογο, ας πούμε, υποκαθιστά την ανθρώπινη συνείδηση, τα φυτά αποκτούν μια ιδιότυπη ζωή. Ο ιδιότυπος αυτός ανιμισμός μπορεί να επεκταθεί προς οποιαδήποτε κατεύθυνση, περιλαμβάνοντας λ.χ. έναν εξώστη που καταρρέει εντελώς αναίτια στα μάτια μας, ωστόσο σαν από δική του βούληση. Μάλιστα, σύμφωνα με την ηρωίδα του συγκεκριμένου διηγήματος πρόκειται περί αυτοκτονίας. Βλέπετε, κατ' εκείνην, ο εξώστης ζήλευε για τη σταθερή παρουσία του αφηγητή της ιστορίας στην κάμαρά της. Ωστόσο ας μην τρομάζουν οι επιφυλακτικοί με το λεγόμενο είδος του «φανταστικού». Οι εξωρρεαλιστικές συνθήκες δεν είναι πολλές, ούτε καν κεντρικές στις αφηγήσεις. Συνιστούν μικρές παρεκβάσεις της συνείδησης, απόλυτα γειωμένες στην καθημερινότητα. Το κυριότερο όμως είναι ότι ξεπηδούν φυσιολογικά από την καθημερινότητα του ήρωα. Ο νους μας ξεστρατίζει, φαντάζεται, κατασκευάζει, τρομάζει, ταξιδεύει, έτσι δεν είναι; Απλούστατα εδώ, οι μη ρεαλιστικές συνθήκες που αναδύονται από τις ιστορίες το κάνουν άφοβα, διακριτικά και ανεπαίσθητα, με άλλα λόγια ρεαλιστικά. Αναμφίβολα, αν και τα διηγήματα αυτά εκδόθηκαν υπό μορφήν βιβλίου πρώιμα – λίγο μετά τον πόλεμο – συνιστούν τρόπον τινά το εναρκτήριο λάκτισμα στον μαγικό ρεαλισμό του λατινοαμερικανικού λογοτεχνικού μπουμ.

Οι δέκα ιστορίες του βιβλίου συνιστούν λίγο-πολύ ενότητα. Είναι ως επί το πλείστον πρωτοπρόσωπες και απεικονίζουν τη ζωή του συγγραφέα, έστω και φευγαλέα. Τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα είναι πολλά, με κυρίαρχο τη μουσική και μάλιστα το πιάνο από το οποίο βιοποριζόταν εν πολλοίς ο Ερνάντες. Υπάρχουν και άλλα. Μισοεγκαταλειμμένα αποικιακά κτίρια, εσώκλειστες πρωταγωνίστριες, τροπικοί κήποι, ήσυχοι δρόμοι, αργόσυρτοι ρυθμοί, απωθημένος πλην πολλά υποσχόμενος ερωτισμός. Συχνά το πλαίσιο της αφήγησης είναι μια συναυλία όπου ο αφηγητής αγωνιά υπέρμετρα προ της έναρξης για να αποδειχθεί ότι εν τέλει δεν είχε καμιά σημασία η επιτυχής ή μη έκβασή της. Αλλοτε το ακροατήριο είναι αδιάφορο ή ολιγάριθμο, και ωστόσο μια κρίση εκ μέρους κάποιου αποκτά βαρύνουσα σημασία. Τίποτα δραματικό δεν συμβαίνει παρά μόνο στην υπερευαίσθητη συνείδηση του αφηγητή. Ταυτόχρονα δεν υπάρχουν «εξωτερικές λήψεις» με την έννοια της αστικής τοπιογραφίας, όπως ίσως θα περίμενε κανείς. Κι όμως, ο εξωτερικός κόσμος εισβάλλει στα τεκταινόμενα σαν υπό μορφήν αντανάκλασης: Αλλοτε με τις πλιατσίδες που αλλάζουν το νόημα των αντικειμένων, άλλοτε ως εύκολα διακριτοί ήχοι, άλλοτε στη φόρμα μιας συζήτησης που αποδεικνύεται τελικά πως είναι ένα παιχνίδι ρόλων μεταξύ κάποιου πατέρα και της κόρης του.

Φελισμπέρτο Ερνάντες
ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΑΝΑΒΕ ΤΑ ΦΩΤΑ
Μτφ. - επίμετρο Γεωργία Ζακοπούλου
Μεταίχμιο 2021, σελ. 208
Τιμή 13,30 ευρώ

Η απεικόνιση μιας χώρας

Δεν ξέρω πώς το καταφέρνει ο Ερνάντες, αλλά το αναγνωστικό ενδιαφέρον παραμένει αδιάπτωτο, ακόμη κι αν κάποια ιστορία σε αφήνει ενδεχομένως ξεκρέμαστο. Υπάρχει έλλογη αγωνία, ίσως και μια κάποια έκβαση των ιστοριών, χωρίς αναγκαστικά να φιλοτεχνείται δραματοποίηση των καταστάσεων. Με άλλα λόγια, το δράμα που περιγράφεται είναι αυτό της μελαγχολίας, της μοναξιάς, της εντροπικής νηνεμίας. Το διακύβευμα είναι στην πραγματικότητα τι συμβαίνει όταν δεν συμβαίνει τίποτα. Ισως γι' αυτόν τον λόγο ο Χούλιο Κορτάσαρ γράφει στον πρόλογο της πρώτης έκδοσης του βιβλίου, ότι ο Ερνάντες απεικονίζει τη χώρα του ακόμη κι αν δεν λέει τίποτα γι' αυτήν. Πράγματι, η αραιοκατοικημένη, εξευρωπαϊσμένη και όχι ιδιαίτερα ελκυστική Ουρουγουάη, μια χώρα που προέκυψε περίπου από τα αζήτητα του ισπανικού και του πορτογαλικού στέμματος, συντεθλιμμένη από τις αποικιακές υπερδυνάμεις της περιοχής (την Αργεντινή και τη Βραζιλία), είναι παρούσα διά της απουσίας της. Η ανία της καθημερινότητας προκύπτει άκοπα, ο επίπεδος χαρακτήρας της και η απουσία συμβάντων επίσης.

Κάποιος καχύποπτος θα έλεγε ότι οι αφηγήσεις απεικονίζουν την ευημερία της αποικιακής τάξης πραγμάτων και εν μέρει θα είχε δίκιο. Αλλά, μπορώ να το βεβαιώσω, πρόκειται για μια ήπια χώρα, με μετριασμένες φιλοδοξίες που έκανε αισθητή τη διεθνή παρουσία της με τον άδικο σφαγιαστικό τριεθνή πόλεμο κατά της Παραγουάης τον ύστερο 19ο αιώνα, στοιχιζόμενη στο πλευρό της Βραζιλίας και της Αργεντινής, εν μέρει και της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, απλώς και μόνο για να γίνει αισθητή. Και η μελαγχολική πρεμία των δρόμων της πρωτεύουσας Μοντεβιδέο εντάσσεται στον απόηχο μιας ιστορικής πραγματικότητας όπου μέχρι την ανεξαρτησία από τη Βραζιλία κατά τη δεκαετία του 1820, ο πληθυσμός της Ουρουγουάης δεν ήταν πάνω από μερικές δεκάδες χιλιάδες κατοίκους – με ανύπαρκτο σχεδόν το γηγενές στοιχείο.

Ο Φελισμπέρτο Ερνάντες (1902-1964) είναι σχετικά άγνωστος στη χώρα μας, και ελάχιστα

Φελισμπέρτο Ερνάντες Τι συμβαίνει όταν δεν συμβαίνει τίποτα

Πηγή: ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ **Σελ.:** 92-93 **Ημερομηνία έκδοσης:** 10-07-2021

Ο συγγραφέας Φελισμπέρτο Ερνάντες γεννήθηκε το 1902 στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης

γνωστός σε πιο ευρείες λογοτεχνικές αγορές – ακόμα και στη λατινοαμερικανική πραγματικότητα. Μάλλον ολιγογράφος, μάλλον εσωστρεφής, εμφανώς μελαγχολικός, έβγαζε με δυσκολία τα προς το ζην μέσω κοντσέρτων που έδινε σε μικρές συνήθως πόλεις της πατρίδας του και της γειτονικής Αργεντινής. Επαιζε επίσης σε καφέ και σε μπαρ. Ωστόσο επιδίωξε τη διεθνή καταξίωση, έμεινε ένα διάστημα στο Παρίσι, έκανε δύο γάμους και, εικάζω από την ατμόσφαιρα των διηγημάτων του, ήταν ανοιχτός σε ερωτικές εμπειρίες. Η Γεωργία Ζακοπούλου που τον «έφερε» στην Ελλάδα για λογαριασμό των εκδόσεων Μεταίχμιο το 2003 (σε μια παρόμοια έκδοση με προσθαφαιρέσεις ορισμένων διηγημάτων) έχει κάνει ιδιαίτερα επιμελημένη δουλειά ως προς τη μετάφραση αλλά και το αναλυτικό επίμετρο.